

Стипендии за студенти срещу договор за работа

Миналата година машиностроене са завършили 8 човека, а фирмите имат нужда от 17 000 инженери, казва Васил Велев, шеф на АИКБ

Интервюто взе Иглика Горанова

СНИМКА ТОНИ ТОНЧЕВ

Г-н Велев, АИКБ отново поиска младежите, които завършват у нас държавно обучение, да бъдат задължени да работят за български фирми. Как би могло да стане това?

– Ние смятаме, че държавната поръчка за обучение на студентите трябва да съответства на нуждите на бизнеса. Отчитаме, че и в момента има голямо разминаване между работните места, които се предлагат на пазара на труда, и специалностите, които масово се изучават, макар че МОН направи една голяма първа крачка с реформите във висшето образование, която предвижда държавата да плаща на базата на реализация на студентите. Наблюдаваме от години изобилие от прием в специалности, за които изобщо няма търсене на пазара. Стигнахме дотам, че повече от половината завършили висше образование не се реализират по специалността си и работят нещо друго. Истината е, че на пазара на труда се чувства сериозен недостиг от инженери. Има недостиг на математици, физици, химици. За да се привлекат способни млади хора, ние сме предложили да се учредят държавни стипендии за тези така дефицитни специалности. Идеята е бизнесът да започне да заплаща стипендиите от втората година на обучението, след като склучи съответен договор със студентите, а после да им предложи и работа. За да стане това обаче, тези млади хора трябва да изберат да учат тези специалности. Ще дам само един пример. Миналата година машиностро-

Васил Георгиев Велев е изпълнителен директор на „Стара планина Холд“ АД и председател на Управителния съвет на Асоциацията на индустриалния капитал в България (АИКБ).

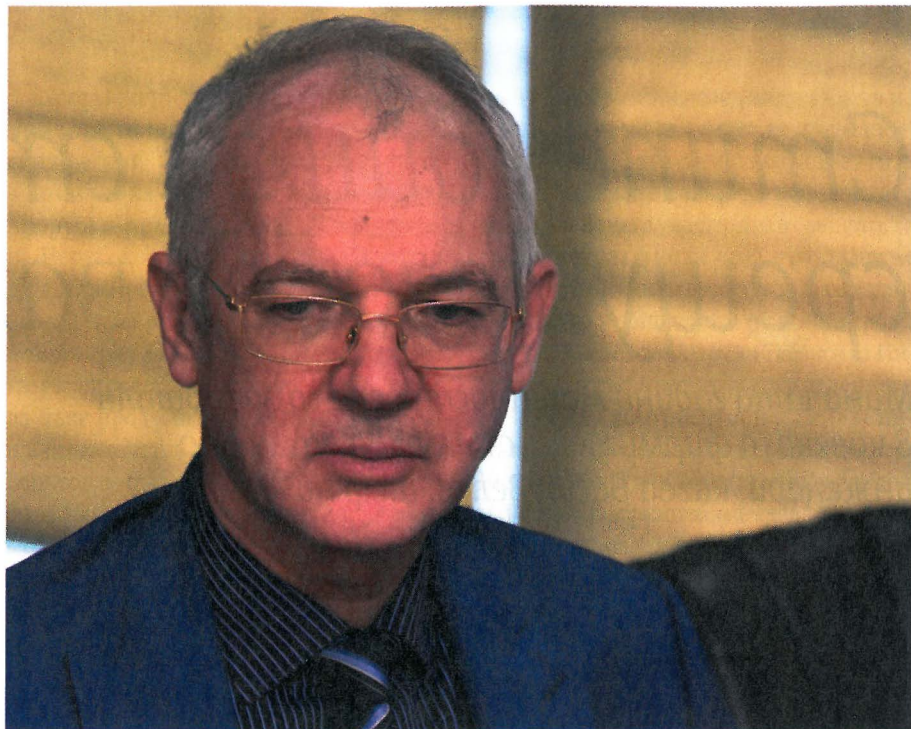
ене са завършили 8 човека. Нуждите на бизнеса са за общо 17 хиляди инженери.

– С кои университети работите най-добре?

– С техническите университети в София, Габрово, Русе. С икономическите – също. Предприятията, които членуват в АИКБ, търсят науката, защото смятаме, че така се върви напред. И това касае не само търсенето на кадри, но и решаването на проблеми, свързани с производството. Затова с тревога говорим, че отсъства интерес от математическите специалности и че има страх от математиката. Това е проблем, който се решава на ниво училище. Според резултатите на PISA 40% от учениците са неграмотни и не могат да извършват елементарни аритметически операции. Затова намираме за правилно решението на кабинета да изведе образованието като първи приоритет и да предвиди увеличение на средствата за него. Колкото до качеството на хората, които завършват висше образование, със съжаление можем да кажем, че като цяло то не е добро, защото липсва конкуренция на входа. По-рано за някои инженерни специалности се влизаше с пълни шестници от приемния изпит, а сега се влиза с тройка по математика от дипломата за средно образование. Но дори при тези ниски критерии остават незаети места в техническите специалности. Голяма част от тези, които са влезли, отпадат, а тези, които са завършили, по правило трябва да си доучват в предприятията.

– При това положение бизнесът склонен ли е да финансира допълнителното обучение на кадрите?

– Да, и той го прави. Много се говори и за дуалното обучение, което големият бизнес приветства. Но за да има дуално обучение, трябва да има желаещи да се обучават в тези паралелки. Големите предприятия имат желание да плащат

СНИМКА ТОНИ ТОНЧЕВ

за стаж и да назначават млади хора, но такива трудно се намират. Факт е, че гръбнакът на преработващата промишленост са хората над 50 години, които са с добри трудови навици и квалификация. А ако погледнем данните на МВФ за трудовия пазар, ще видим, че 16% от работоспособните българи са емигрирали, а до 2020 г. се очаква да емигрират още 4%. На това изтичане на работна сила по никакъв начин не се противодейства и вакуумът не се запълва с регулирана имиграция, което е пропуск на нашата страна. В Полша, Унгария и Румъния има национални програми за привличане на работници и служители от съседни държави като Украйна. Полша е издала 1,3 млн. работни визи на украинци. Ние не сме издали никакви, макар че там има българско малцинство, а ние имаме сериозна нужда от работна ръка. В Молдова също има българска диаспора и там има хора с добра квалификация, които биха се трудили тук. Армения също е страна, чиито кадри биха били добре приети у нас.

Заради самоограниченията, които

сме си наложили, само 30 души са се възползвали от правото на „синя карта“, която се издава за висшисти за IT сектора, където пък ни трябва десетки хиляди. Получава се така, че ние изнасяме кадри, без да сме помислили кой ще работи тук. Бизнесът отказва поръчки, защото няма кой да свърши работа – разполага със сгради и техника, а няма хора. Ако този проблем беше решен, БВП щеше да нарасне с много по-бързи темпове.

– У нас заплатите са най-ниски в ЕС. Как точно смятате, че могат да бъдат привлечени и задържани кадрите?

– Да, заплатите са най-ниските в ЕС – 21% от средноевропейските, но и производителността на труда е едва 15% от средноевропейската. Тъжната картина е, че за работата, която се върши у нас, заплатите са високи. Що се отнася до минималната работна заплата, която се дава за нискоквалифициран труд, там може да се каже, че този труд е надценен. Затова ние сме против административното определяне на минималната работна заплата, каквато нискоквалифицираните работници не могат да изработят. Нашето предложение е минималната заплата да се договаря между браншовите организации на работодателите и на синдикатите и тя да бъде различна за отделните сектори. В IT сектора например средната

За последните 6 години сивият сектор падна от 35% на под 30%

заплата е 2300 лв., а в туризма тя е 600 лв. Виждате колко е голяма разликата, а минималната работна заплата е една и съща за двете места, което е нелогично. В 10 страни от ЕС минималната работна заплата се определя по браншове, а в 17, включително и в България, се определя административно. В страните, в които няма административно определяне на минимална работна заплата, средната е с 66% по-висока, отколкото в страните с административно определена такава, и безработицата е с 40% по-ниска. Т. е. ние искаме да бъдем като тези държави, които имат по-висока средна заплата и по-ниска безработица. Според нас това е много по-адекватно и ще помогне на нискоквалифицирани или неквалифицирани кадри да си намерят работа „на светло“, а не да отиват в сивия сектор или директно да се записват за социални помощи като безработни.

– На какво се дължи ниската производителност на труда?

– Проблемът е комплексен – липса на модерна техника, лоша квалификация и лоши трудови навици. Средно у нас се работи от порядъка на 50 – 60% от работното време. Това показват всички изследвания и вие може да го видите с очите си не само в заводите, но и в бизнес сградите, където хората се разхождат, пушат цигари, пият кафета и се местват бавно в пространството, чакайки края на работния ден.

– Но има и заети в пивашки фирми в Родопите, където срещу тежък труд се получават малко пари. Как обяснявате тези несъответствия?

– Това са единични случаи. Истината е, че много отдавна у нас не работодателят избира работника, а обратно. Има предлагане на работа, няма желаещи да работят. Ако някой се потруди да събере всички обяви в частните агенции за подбор на персонал, включително и в интернет сайтовете, а не ползва само данните от Агенцията по заетостта и от Бюрата по труда, ще види, че търсенето многократно надвишава предлагането и работа не е намерил само този, който не иска да работи, защото примерно не иска да се премести на 50 или 100 км от дома си. Такова е състоянието на пазара на труда.

– Дебатът за влизането ни в еврозоната пак се поднови, както и дебатът дали да разхлабим валутния борд. Как гледате на аргументите „за“ и „против“ предприемането на такива стъпки?

– Бизнесът отдавна се е произнесъл в полза на усилията за влизане в еврозоната, защото ние отговаряме на всички изисквания. Обясненията, че ниският стандарт на живот у нас е сериозна пречка за влизането ни във валутния съюз, са несериозни, защото такъв критерий официално няма. Второ – стоейки извън еврозоната, ние не се приближаваме по-бързо към средноевропейския стандарт. Даже напротив. Ножицата се отваря, не се затваря. Де факто ние сме с валутен борд от 20 години и понасяме всички пасиви от него, без да можем да черпим от ползите, ако бяхме в еврозоната. Трябва да се положат всички усилия да влезем в ERM-2, две години да престоем там и да влезем в еврозоната.

– И сегашните управляващи си поставиха за цел намаляване на административните тежести. Каква е оценката Ви за бизнес климата у нас в момента?

– Във всички международни класации ние сме далеч от челните 30 места и изоставаме от страни, които са били в нашето положение преди 27 години, като Прибалтийските държави. Има много възможности за подобряване на условията за правене на бизнес у нас, за привличане на инвестиции и постигане на ръст на производителността на труда, на БВП и оттам на възнагражденията. Това е пътят за вдигане на заплатите. Затова трябва да се положат усилия за изработване на програма за по-добро регулиране, както е в повечето държави по света. Трябва да има институция, която да отговаря методично за това бюрокрацията да не се саморазраства, а не да се правят кампанияно някакви действия в тази посока. Трябва да се следи и законодателството да не създава допълнителни пречки на малките и средните предприятия. Миналата година се въведе оценка на въздействие при изработването на законите, която не се прилага. Когато се приема един закон, трябва да се задава въпросът как

Полша, Унгария и Румъния имат програми за привличане на работници от съседни държави. Ние само изнасяме кадри

той ще се отрази на малкия и средния бизнес, което не се прави. За да има усещане за устойчивост, трябва да има и равно третиране на законите, каквото не наблюдаваме. Работата на регулаторите задължително трябва да се подобри, това е част от административната реформа. Трябва да се подобри и сигурността. Не може при толкова много служители в МВР, чиито заплати се плащат от данъкоплатците, бизнесът да наема охранителни фирми, за да се пази сам. Смятаме, че когато обществените средства се разходват умно и ефективно, това ще доведе до повече инвестиции у нас.

– В парламента беше създадена специална комисия, която да следи за сивия сектор у нас и да му противодейства. АИКБ отдавна работи по тази тема. Какво сочат наблюденията Ви?

– Да, ние отдавна се занимаваме професионално с тази тема и изследванията ни за миналата година показват, че сивият сектор е паднал значително – под 30%, а беше 35% през 2010 г., когато започнахме да го следим и измерваме. Това означава, че има голям напредък, защото един процент сив сектор се равнява на близо 1 млрд. лв. Изчисленията се правят на база на това, че тази година БВП е 97 млрд. лв. 1 млрд. лв., изкарани на светло, означават 400 млн. лв. приходи в бюджета, както и намаляване на нелегалната конкуренция. **И**